



## BEVEZETÉS A BÜNTETŐ ANYAGI JOGBA

Olvasólecke

*Olvasólecke hossza: 25 perc*

Dr. Molnár Erzsébet  
adjunktus  
SZTE ÁJTK  
Bűnügyi Tudományok Intézete

[molnare@juris.u-szeged.hu](mailto:molnare@juris.u-szeged.hu)

Skype:  
live:.cid.d9241ebc9380219c

## AZ ELKÖVETŐK TANÁNAK ALAPJAI

### I. BEVEZETÉS

Amennyiben a bűncselekmény törvényi tényállását egyetlen elkövető valósítja meg, önállóan, saját magatartásával, akkor nem okoz problémát számunkra annak a megítélése, hogy a bűncselekmény egyetlen elkövetője ő lesz, így tettesnek minősül. Abban az esetben azonban, ha a bűncselekmény megvalósításában *többen is részt vesznek*, akkor állást kell foglalni abban a kérdésben, hogy ki mit csinált, milyen elkövetői alakzatban valósították meg a bűncselekményt. Miért is van ennek relevanciája? Azért, mert vannak elkövetői alakzatok, amely fennállása esetén az elkövető magatartása enyhébben minősülhet, és vannak esetkörök, amikor súlyosabban.

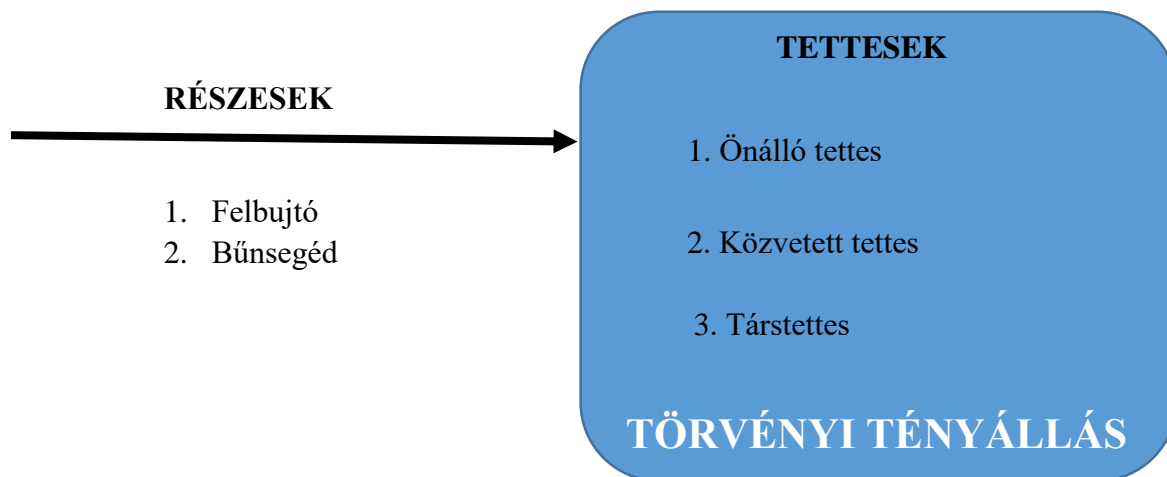
A magyar büntetőjog-rendszer az elkövetők két nagy csoportját különbözteti meg: TETTESEK és RÉSZESEK. Tettesek az önálló tettes, a közvetett tettes és a társtettes. Részesek a felbújtó és a bűnsegéd.

Mielőtt kitérünk az egyes tettesi-részesi alakzatok egyenkénti értelmezésére, szükséges állást foglalni abban a kérdésben, hogy általánosságban ki tekinthető tettesnek, és ki részesnek. Azaz megtanuljuk, hogyan határoljuk el a tettességet a részességtől.

### II. AZ EGYES ELKÖVETŐI ALAKZATOK ELHATÁROLÁSÁRA EGYMÁSTÓL

Röviden megfogalmazva az elhatárolás alapja a bűncselekmény TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSA. Az elhatárolás alapja tehát éppúgy, ahogyan azt a stádiumtannál tanultuk, objektív: a tényállásszerűség léte, vagy annak hiánya alapján tudjuk megállapítani, hogy az elkövető tettesi vagy részesi magatartást fejtett-e ki.

Mit is jelent az, hogy a tettesség és a részesség közötti határvonalat a törvényi tényállás szolgáltatja?



Azok az elkövetők, akik tényállásszerű magatartást fejtenek ki, azaz magatartásukkal belépnek az adott bűncselekmény törvényi tényállásába, tettesek lesznek.

Azok, akik magatartásukkal nem lépnek be a törvényi tényállás keretei közé, de a tényálláshoz valamilyen módon kapcsolódnak, ők részesekek lesznek. Ebből is látszik, hogy a RÉSZESSÉG mindig JÁRULÉKOS MAGATARTÁS. Ez tehát azt jelenti, hogy tettesség nélkül nincsen részesi alakzat sem, hiszen a részes magatartásának valamilyen módon kapcsolódnia, járulnia kell a tettes magatartásához. Ez a „kapcsolódás” a felbujtás esetén szándékkiváltó hatás, a bűnsegély esetén pedig törvényi tényálláson kívül eső segítségnyújtás a tettesnek a tettesi magatartás megvalósításához.

TETTESSÉG NÉLKÜL tehát NINCS RÉSZESSÉG.

### III. AZ EGYES ELKÖVETŐI ALAKZATOK

#### 1. TETTESEK

Tettesek az önálló tettes (*a Btk. tettesnek hívja*), a közvetett tettes, valamint a társtettes.

Közös jellemzőjük, hogy mindannyian *tényállásszerű magatartást fejtenek ki*, azaz cselekményükkel belépnek az adott törvényi tényállás keretei közé.

##### A) Önálló tettes

A Btk. a következőképpen rendelkezik az önálló tettesről:

**13. § (1) Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja.**

Fontos, hogy megjegyezzék: a tettest mi gyűjtőkategóriaként fogjuk használni, ahogyan azt fentebb is láthatták, ezért amikor erről a tettesi alakzatról beszélünk, azt önálló tettesnek hívjuk, függetlenül attól, hogy a Btk. egyszerűen tettesnek nevezi.

**Önálló tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását egyedül és közvetlenül, kizárólag a saját magatartásával valósítja meg.** Ha az elkövető cselekménye kifejtéséhez eszközt használ (pl. kés, fegyver, kutya, krokodil stb.), akkor is saját cselekményével valósítja meg a bűncselekményt.

Gondatlan bűncselekménynek mindig önálló tettese van.

## B) Közvetett tettes

A Btk. a következőképpen rendelkezik a közvetett tettesről [Btk. 13. § (2) bek.]:

(2) Közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető, illetve tévedésben levő személy felhasználásával valósítja meg.

A közvetett tettes a bűncselekmény törvényi tényállását – szemben az önálló tettessel – nem önállóan valósítja meg, nem közvetlenül a saját magatartásával, hanem **más személyt eszközként használ fel** a törvényi tényállás megvalósításához.

Ennél az elkövetői alakzatnál tehát két személy vesz részt a bűncselekmény megvalósításában: a közvetett tettes, valamint az eszközszemély. A közvetett tettes az, aki az eszközszeméllyel „hajtja végre” a bűncselekményt, az ő személyét, cselekvését „használja fel” a törvényi tényállás megvalósításához.

Az eszközszemély fontos jellemzője, hogy a tényállás megvalósításáért **NEM BÜNTETHETŐ**, mert valamilyen bűnösséget kizáró ok hatása alatt cselekszik. Azaz: közvetett tettes csak az lehet, aki olyan személyt használ fel a bűncselekmény elkövetéséhez, akinél valamilyen defekt, esetünkben bűnösséget kizáró ok áll fenn. Az eszközszemély tehát gyermek, kóros elmeállapotú, kényszer vagy fenyegetés hatása alatt áll, avagy tévedésben van (*nyugodtan visszalapozhatnak a bűnösséget kizáró okokhoz*).

Közvetett tettesség csak szándékos bűncselekmények esetén értelmezhető.

*Összegezve tehát:* a közvetett tettes a bűnösséget kizáró ok miatt nem büntethető eszközszemélyt használja fel a bűncselekmény törvényi tényállásának megvalósításához.

Pl.: Tipikus közvetett tettesi tényállásmegvalósítás az, amikor a szülő a 14. életévét be nem töltött gyerekével követteti el a bűncselekményt. „9 éves kisfiam, mássz be a szomszéd ablakán, és vedd el az asztalon lévő telefont.” A 9 éves gyerek valósítja meg a lopás törvényi tényállását, ám ő gyermekkor miatt nem büntethető, fogalmilag nem követhet el bűncselekményt. Őt a felnőttkorú szülő mint eszközt használja fel a bűncselekmény megvalósításához, ezért a gyermek büntetlen, a szülő pedig közvetett tettesként valósítja meg a lopást.

## C) Társtettes

A Btk. a következőképpen rendelkezik a társtettesekről [Btk. 13. § (3) bek.]:

(3) Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.

A társtettesek mindketten (ill. mindannyian) tényállásszerű magatartást valósítanak meg, azaz magatartásuk egyenként lép be a törvényi tényállás keretei közé. Ez azt jelenti, hogy az adott törvényi tényállás alapesetének megvalósításában többen működnek közre úgy, hogy egyébként az az adott tényállást egyetlen tettes is meg tudná valósítani befejezetti stádiumban is.

Szubjektív oldalról a társtettség fontos jellemzője a szándékegység, amely azt jelenti, hogy a társtettesek tudnak egymás magatartásáról, tudnak a bűncselekmény törvényi tényállásának közös megvalósításáról. Mindenki tudja, hogy mit csinál a másik, és azt is tudja mindenki, hogy azáltal a magatartás által a bűncselekmény törvényi tényállását közösen fogják megvalósítani. Gyakorlatilag arról van szó, hogy mindenki belép a törvényi tényállás keretei közé, de senki sem valósítja meg önállóan az egész tényállást. Mégis mindegyik tettet (társtettet) az egész tényállás megvalósításáért vonjuk felelősségre.

Pl.: Tipikus társtettesi tényállásmegvalósítás az, amikor egy bűncselekménynek több elkövetési magatartása van, amelyek közül egyiket az egyik tettes, másikat a másik tettes fejt ki. Így pl. a Btk. 197. § (1) bek. a) pont szerinti szexuális erőszak tényállása társtetteségben megvalósulhat úgy, hogy az egyik tettes erőszakot alkalmaz a passzív alannyal szemben, amíg a másik szexuális cselekményt végez vele. Azaz pl. egyikőjük lefogja, a másik közöszül vele. Szubjektív oldalon pedig mindenki tud arról, hogy ki mit miért csinál.

## 2. RÉSZESEK

A részesség törvényi tényálláson kívüli szándékos közreműködés a bűncselekmény elkövetésében. Részesek a felbujtó és a bűnsegéd.

Közös jellemzőjük, hogy mindig tettesi magatartáshoz járulnak, azaz tettesség nélkül részesség sincsen. Emiatt mindig először abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy van-e tettesi magatartás. Közös jellemző az is, hogy minden részesi magatartás csak szándékosan fejthető ki.

**RÉSZESSÉG LEGALÁBB KÍSÉRLETI STÁDIUMBAN JUTOTT TETTESI MAGATARTÁSHOZ JÁRULHAT.**

Részesekre is a tettesekre megállapított büntetési tételeket kell alkalmazni, azzal, hogy bűnsegély esetén a bíró törvényi felhatalmazás alapján a büntetés enyhítése mellett dönthet.

## A) Felbujtó

A Btk. szerint:

**14. § (1) Felbujtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.**

A felbujtó nem fejt ki tényállásszerű magatartást, hanem ő az, aki rábíró nyilatkozatával kiváltja a tettesben a konkrét bűncselekmény elkövetésére irányuló szilárd akaratelhatározást. Azaz magatartása az elkövetett tettesi magatartáshoz a szándékkiváltás útján kapcsolódik.

A felbujtó felelősségre vonásának feltételei tehát, hogy

- a felbujtó rábíró nyilatkozata legyen az a döntő motívum, az a fő motiváció, amely kiváltja a tettesben a konkrét bűncselekményre irányuló szilárd akaratelhatározást
- a tettes a bűncselekményt ezt követően legalább kísérleti stádiumba juttassa

Ha ugyanis a tettesi magatartás nem jut el kísérleti szakba, akkor sikertelen felbujtásról van szó. Ebben az esetben a rábíró személy az adott bűncselekmény előkészületéért vonható felelősségre a „bűncselekmény elkövetésére felhív” fordulat alapján abban az esetben, ha az adott bűncselekmény előkészülete büntetendő.

Az rábíró nyilatkozatnak *konkrét* bűncselekményre kell vonatkoznia, általános biztatások, mint pl. „bűnözz” akkor sem tekintendők felbujtásnak, ha annak hatására a címzett elkövet valamilyen bűncselekményt.

Pl.: „A” azt mondja „B”-nek, hogy tud róla, hogy jelentős pénzügyi gondjai vannak, ezért azt javasolja, hogy „B” rabolja ki a szomszéd utcában található takarékpénztárat. Ennek hatására „B” másnap betör a takarékpénztárba és pénz visz el onnan. „B” befejezett rablást valósított meg [Btk. 365. § (1) bek. a) pont], mert erőszak alkalmazásával idegen dolgot vett el. „B” önálló tettesi magatartásához kapcsolódik „A” felbujtói magatartása. „A” tehát felbujtóként követte el a rablás büntetését. Ha „B” erőszakot alkalmaz a pénz elvétele céljából, de utóbbira nem kerül sor, akkor rablás kísérletét valósítja meg. Ez esetben ehhez járul „A” cselekménye. Ha „B” be sem lép a tényállásba, de annak megvalósítása céljából pl. símaszkot vásárol, akkor „B” a „bűncselekmény elkövetését könnyítő feltételek biztosítása” fordulat alapján, „A” pedig a „bűncselekmény elkövetésére felhív” fordulat alapján felelő készületért, mindketten önálló tettesként. Ugyanis a tettesi cselekmény kísérleti stádiumba jutása a részesség járulékoságának alapfeltétele.

## B) Bűnsegéd

A Btk. szerint:

(2) Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez másnak szándékosan segítséget nyújt.

A bűnsegéd nem fejt ki tényállásszerű magatartást, hanem tényálláson kívüli aktív vagy passzív magatartásával *előmozdítja* a tettesi magatartás megvalósítását, ahhoz segítséget nyújt.

Ez a tettesi magatartást előmozdító, segítő cselekmény szándékerősítőleg hat a tettesre.

A bűnsegély lehet pszichikai vagy fizikai. A pszichikai bűnsegéd a pusztán támogató jelenléteért is felelősségre vonható akkor, ha e jelenlét önmagában szándékerősítőleg hat a tettes magatartására.

A fizikai bűnsegéd törvényi tényálláson kívüli magatartásával szolgáltat pl. eszközt a tettesnek a bűncselekmény megvalósításához.

A bűnsegélyt el kell tudni határolni a társtetteségtől. Az elhatárolás alapja a már említett törvényi tényálláshoz való viszonyuk. Tehát ahhoz, hogy eldönthessük, hogy az elkövető magatartásával tettesi cselekményt valósított meg, így társtettesként felel, vagy pusztán részesít, így bűnsegéd lesz, meg kell nézni, hogy tényállásszerű magatartást fejtett-e ki, vagy tényálláson kívüli cselekményével járult hozzá a tettes magatartásának előmozdításához.

Így a fenti példára visszautalva a Btk. 197. § (1) bek. a) pont szerinti szexuális erőszak esetében az az elkövető, aki úgy nyújt segítséget társa közönségéhez, hogy e célból a passzív alanyt lefogja, vagyis vele szemben erőszakot alkalmaz, társtettesként felel a szexuális erőszak elkövetéséért, mert az erőszak alkalmazásával belépett a törvényi tényállás keretei közé. Ezzel szemben nem biztos az, hogy az erőszak alkalmazása minden releváns bűncselekmény esetén tényállásszerű. Ha nem az, akkor az elkövető bűnsegédként felel.

---

## Önellenőrző kérdések és gyakorlófeladatok

---

### Önellenőrző kérdések:

1. Sorolja fel csoportosítva az egyes elkövetői alakzatokat!
2. Határolja el egymástól a tetteseket és a részeseket!
3. Mit jelent a részesség járulékosága?
4. Mi jellemzi a közvetett tetteségnél az eszköszemélyt?
5. Milyen elkövetői alakzatban valósulhat meg gondatlan bűncselekmény?
6. Melyek a felbújtó felelősségre vonásának feltételei?
7. Milyen hatása van a bűnsegéd magatartásának a tettesi magatartásra?
8. Hogyan határoljuk el egymástól a társtettestséget és a bűnsegélyt?

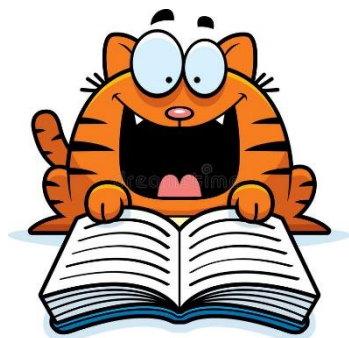
### Gyakorlófeladatok:

Milyen elkövetői alakzatok szerint állapítaná meg az elkövetők felelősségét?  
Válaszait indokolja!

- a) H. Károly azt mondja B. Norbertnek és K. Zoltánnak, hogy elege van a szomszédjából, és arra kéri őket, hogy tanítsák móresre az illetőt. Ezek ketten azonnal át is mennek a szomszédhoz, akit a kertjében találnak, körbefognak, s mindketten elkezdik ütni és rúgni. A szomszéd 8 napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett [vö. Btk. 164. § (3) bek.].
- b) Az eset annyiban módosul, hogy H. Károly is átmegy velük a szomszéd kertjébe, és hangosan biztatja verés közben őket.
- c) Az eset annyiban módosul, hogy B. Norbert kóros elmeállapota miatt nem büntethető.

### Ajánlott irodalom:

- Nagy Ferenc: Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020.



Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült a:  
Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-20

